

МОНГОЛ ОРОНД *Larus heuglini*-НЫ ХОЁР ДАХЬ ТОХИОЛДОЛ ТЭМДЭГЛЭГДЭВ

Гунгаагын Амархүү¹, Батбаярын Нямбаяр¹, Батмөнхийн Баатархүү¹, Дамбын Идэрбаг²,
Нацагдоржийн Цэвээнмядаг²

¹Зэрлэг амьтан судлах хамгаалах төв, Ундрам Плаза 33 тоот, Баянзүрх дүүрэг, Улаанбаатар 210349

²Шувуу судлалын лаборатори, Биологийн хүрээлэн, Энхтайвны өргөн чөлөө 54Б, Баянзүрх дүүрэг, Улаанбаатар 210351

харилцах хаяг: amarkhuu@wscc.org.mn

Тоодог 1:34-35, 2014

abstract. During a recent waterbird survey to eastern Mongolia, we photographed a single Heuglin's Gull on 22 September 2014 at Gurem Lake in Dornod Province. This is the second and proof record of this species for Mongolia. Based on subspecies distribution and wintering locations, this individual could belong to subspecies *L. h. taimyrensis*

Keywords: *Larus heuglini*, шинэ зүйл

Монголын зэрлэг амьтан судлах хамгаалах төв болон ШУА-ийн Биологийн хүрээлэнгийн Шувуу судлалын лаборатори хамтран цэн тогоруу болон усны шувуудын намрын нүүдлийн судалгааг 2014 оны 9 сарын 20-аас 10 сарын 7-ны хугацаанд Монгол орны зүүн бүсийн нутгаар хийж гүйцэтгэсэн. Судалгааны хугацаанд замналын дагуу таарах гол, нуур, ус намгархаг газруудаар усны шувуудын ажиглалтыг хийсэн ба тэдгээрийн нэг нь Хэнтий аймгийн Баян-Овоо сумын төвөөс хойш орших Гүрэмийн нуур (N: 47.827111° E: 112.139324°) байв. Бид энэ нууранд 2014 оны 9 дүгээр сарын 22-ны өдөр ирсэн. Нууранд хос Гангар хун (*Cygnus cygnus*), 12 Хондон ангир (*Tadorna ferruginea*) мөн нэг зүйл ганцаар байх цахлайг бүртгэсэн. Энэхүү цахлай нь Монгол оронд түгээмэл тохиолдох мөнгөлөг цахлайгаас *Larus mongolicus* ондоо харагдсан тул бид тодруулах үүднээс зургийг нь авч баталгаажуулсан.

Уг цахлай нуурын баруун эрэг дээр ганцаар байсан ба биднийг зураг авахаар нууранд ойртох үед нисэн дахин ирэлгүй холдсон. Гэвч бид цахлайг зүйлийн түвшинд танихуйц хэмжээний зургийг авч чадсан юм. Бид тус цахлайн зургийг цахлайн чиглэлээр олон жил ажилласан Германы шувуу судлаач Андреас Буххейм болон Аксэл брайнлих руу өөрсдийн таамаглалын хамт илгээсэн. Түүний баталсанаар энэхүү цахлай нь Heuglin's Gull (*Larus heuglini*) бөгөөд Монголд хоёр дах

Хэуглин цахлай *Larus heuglini*, Гүрэмийн нуур, зургийг Г.Амархүү

удаагаа бүртгэгдэж буй тохиолдол болно. Энэ зүйл цахлайг 2005 онд Дорнод аймгийн Сүмбэр сумын нутагт орших Хонхор шуумар нууранд 2 бодгалийг тэмдэглэж байсан боловч зураг авч баталгаажуулаагүй учир Монгол орны шувуудын жагсаалтанд албан ёсоор бүртгээгүй байна (Badley et al. 2005).

Бид энэ зүйлийг Монголоор Хэуглин цахлай хэмээхийг санал болгож байна. Хэуглин цахлай нь Европ ялангуяа тундрын бүс нутгууд, Оросын хойд хэсгээр үржлийн тархалттай ба биеийн өндөр нь 53-70 см, далавчны дэлгэцийн урт нь 138-158 см хүрдэг том биетэй цахлайнуудын нэг юм. Үржлийн нутагтаа хосоор эсвэл цөөн тооны хосууд нийлж голын эрэг болон нуураар тархан үржинэ. Уг цахлайн нүүдлийн талаарх мэдээлэл дутмаг байхаас гадна ангилал зүйн асуудал маргаантай хэвээр байгаа

Дэлхий дээр Хэуглин цахлайн 2 салбар зүйл болох *Larus heuglini heuglini*, *Larus heuglini taimyrensis* бүртгэгдсэн байдаг. *L. h. heuglini* нь Оросын Марианы арлаас Цагаан тэнгис, Коли Хойг мөн баруун Тамиур хүртэл үрждэг. *L. h. taimyrensis*-тэй харьцуулахад *L. h. heuglini*-ны судалгаа Европ талдаа харьцангуй сайн хийгдсэн байна. *L. h. heuglini*-ны нүүдэл намар 9, 10 сард эхэлдэг бөгөөд Газар дундын тэнгисийн зүүн хэсэг, Арабын тэнгис, Улаан тэнгис, мөн Энэтхэгийн далай хүрч өвөлждөг (Hoyo et al. 1996, Garner 1997). Эндээс харахад *L. h. heuglini*-ны нүүдэл харьцангуй баруун буюу Европын тал руугаа ажээ. Харин *L. h. taimyrensis*-ийн (зарим тохиолдолд Тамуг Gull гэж нэрлэгддэг) үржлийн гол нутаг нь *L. h. heuglini*-ны адил Оросын тундрын бүс боловч харьцангуй баруун өмнөд хэсэг болох Тамиур, Енисей мөрөн, Кара тэнгис, Яамал хүртэл тархсан байдаг. Өвөлждөг бүс нутгийн тухайд *L. h. heuglini* -ээс зүүн тийш Зүүн азид тохиолдоно (Olsen and Larsson 2003). Иймд энэ хоёр салбар зүйл нь нүүдлийн зам, өвөлждөг нутгийн хувьд газарзүйн ялгаатай аж. *L. h. taimyrensis*-ийн намрын нүүдлийн замнал нь Байгаль нуур, түүний орчмоор дайрч Хятадын зүүн өмнөд хэсэг, Өмнөд Солонгос, Япон мөн Хонгконг хүрч өвөлждөг (Hoyo et al. 1996). Манай орны хувьд *L. h. taimyrensis* нь нүүдлийн үедээ дайран өнгөрөх боломжтой бөгөөд ялангуяа бидний бүртгэсэн Хэуглин цахлай нь салбар зүйлийн хувьд энэ байх магадлалтай байна.

Талархал

Энэ зүйл цахлайг танихад тусласан Германы судлаач Andreas Buchheim болон Axel Braunlich нарт талархсанаа илэрхийлье.

Ашигласан бүтээл

- Badley, J., S. Busuttill, J. Brookhouse, S. Gombobaatar, O. Goroshko, S. Rowland, A. Rowlands, M. Thomas, U. C., I. bird, a. s. i. E. M. A. r. o. three, o. s. d. M. September, and U.-B. W. RSPB. 2005. Important bird areas survey in Eastern Mongolia (A report on three ornithological surveys during May – September 2004). Ulan-Baatar: WCS & RSPB.
- Garner, M. 1997. Large white – headed Gulls in the United Arab Emirates. Emirates Bird Report 19:94-103.
- Hoyo, J. d., A. Elliott, and J. Sargatal, editors. 1996. Handbook of the Birds of the World - Volume 3. Hoatzin to Auks. Lynx Edicions, Barcelona.
- Olsen, K. M., and H. Larsson. 2003. Gulls of Europe, Asia and North America. Helm Identification guides.